

TÓTH ÁRPÁD (TÉNYLEG)

ADY ENDRÉNEK

Mester, egy ifjú ember szól im köszöntve hozzád.
Szeresd, mert sok setét sorod érte szíven
S mert egykor, úgy beszéltek, ült a térdeiden
S látta fénylő szeme húszévesnek az orcád.
Most is úgy hódol lelke, oly szelíden s oly mélyen,
Mint amaz ifjak hajták szép térdöket a földig.
Kik ámulón figyelték az Úr komoly szemöldit
Ama bibliabéli, hegyibeszédes éjen...

Csodállak, aki jöttél e vig Kánába s készitsz
Setét, erős bort nekünk könnyeid szent vizéből,
S áldlak, mert újra zengő s ámbrás, csókok ízétől
Ajka ama holt lyánynak, ki a magyar Poézis.
Áldlak, mert csodát mivelsz... bénák s vakok között,
Míg gőggel megtagad sok vénhedt írás-tudó,
S míg fitymál unt rímekkel sok ósdi sírás-tudó,
Áldlak, mert szent magyar vagy, nagy és megöklözött...

Áldlak, mivel szilaj vagy s szelíd, mint ama Másik,
Kinek kemény kezétől a templomi kufár-had
Üvölt vala... s ki szólt: Ha ki szívében fáradt
Énhozzám jöjjön el s lel megnyugasztalást itt...
Áldlak, mert engem is, ki halkán s meghatottan
Szólok hozzád, a lelked ó hányszor megvigasztalt,
Ha súlyos térdeim vonszoltam és az aszfalt
Furcsán kongott... s az éjben verseid mondogattam...

Elébed szöke szűzet ma százat küldenék,
Kiknek fiatal ajka zengőbb szavakra nyíl fel
S kiknek meghajló törzse szebb alázattal ível
Mint szóm s e könyvrehajló bús férfiú-derék.
Ma, ó áldott költője a vérnek és aranynak,
Fáj, hogy csendes dalos vagyok s hogy nemzetem
Kemény fiai közt hirdetek félszegen
Félénk apostola az én erős Urannak...

De lásd, ős Debrecenben él s kora-ősz már s roskadt
Egy szobrász, kit szerettél s ki nagyokat akart ott
És akit meg se láttak, bár választott magyar volt
S ki estve, szomorúan, most nagyokat borozgat:
Az ő fia vagyok, az ő vére és teste
S tört lelke jut eszembe, míg könnyel hirdetem
Te tört lelked nagyságát s míg érzem: int nekem
S vár rám is egy jövőendő, szomorú, boros este...

KARINTHY FRIGYES, ÍGY ÍRTOK TI

TÓTH ÁRPÁD

ADY ENDRÉNEK

Mester, egy ifjú agg, setétlő béna, sánta
Szól félszegen feléd, motyogva és szelíden:
Kinek halk nyála folyt, borongó, furcsa ívben
Olvasva énekeid a vénhedt utcasárba ...
S ki elmekegte őket, nyifegve csendesen,
S halk, holdas esteken, vetvén a keshedt ágyot
Te szent nagy Fenekedbe beleomolni vágyott
Málé kis inasod én szörnyű Mesterem.

Alázattal szelíden, ki ünnepelni jöttem
Könnyes, fakó szívemmel és trottyos térdemen;
Mely úgy fáj alkonyatkor, csúzos bokámba lenn,
Mikor elaggott felhők boronganak fölöttem.
Mert isten vagy, csekélység és két isten és három
Oly bús, kietlen mindegy ... s eszembe jut a tantim,
Ki egyszer látott téged a pályaudvaron kinn,
S szegény, jó grószpapa, ki ellenőr Parádon.

PETŐFI

Született a Nagy Magyar Alföldön, a Kárpátoktól az Adriáig és visszafelé, egy anyától Sorsharag nevű unokafivérével. Húszéves korában bejelentette a sóhivatalnál, hogy mindenkinek szabadnak kell lenni, magyar szabad, osztrák szabad, olasz szabad, német birod. szabad. Később a Magyar Lánccsörgető Egyesület Részvénytársaságnál kapott alkalmazást, mint főcsörgető, majd a Külső Tavaszmező utcában világítási minőségben működött, a szabadalmazott lángelme-égő társulatnál. Számos óriás jelentőségű felfedezést tett, így például ő jött rá, hogy a szerelem sötét verem, és hogy kint egy mezőn az ember jobban érzi magát, mint egy sötét szobában lecsukva fejjel lefelé, összekötött kézzel. "Csatában esem el, mibe fogadjunk" című versében megjósolja, hogy csatában fog elesni, mely ígéretét be is váltotta. Másik ígéretét "Szeptember végén" című versében, melyben azt írja, hogy nem csatában fog elesni, viszont nem váltotta be. Szobra a Duna-parton áll, fölfelé tartott három ujjával jelzi a közvetlen alatta állomásozó propellerközlekedés másodosztályú menetdíját: - mások szerint viszont arra esküszik, hogy Ábrányi Emilt nem is ismeri, nemhogy ő szólította volna fel a róla szóló költemények megírására.

BARNA KIS LÁNY SZEMÉNEK A...

Barna kis lány szemének a lángja
Idetűzött szívem pitvarába,
Kis halacska szőke Tisza vizén,
Örömben akarat ugrok biz én.

Olyan az ő lelke, mint a rózsza,
De mint az a fehér, tiszta rózsza,
Fehér rózsza az én babám lelke,
Fehér galamb az ő nagy szerelme.

Barna kis lány, mikor megláttalak
Bennem mindjárt nagy szerelem fakadt,
Megláttalak New York kávéházban,
Mint harmat kökörcsin-virágban.

Kacsintottam, barna kis lány, neked,
De te ültél zordon férjed mellett.
Barna kis lány, te a fényes hajnal,
Férjed pedig a fekete éjjal.

Színművészet a te hivatásod,
Barna kis lány, magyar vagy te, látom,
Magyar az a fényes lelked neked,
Az isten is magyarnak teremtett.

Zordon férjed tojást evett, hármát,
És titokban megcsípte a vállad.
Hej, titokba, te is mosolyogtál,
De hej, bizony, énréám gondoltál.

Beültetek aztán kocsikába,
S elmentetek egy nagy szállodába.
Igaz, magyar szálloda volt az is,
Igaz, magyar a lelked neked is.

Kiskapunál, hej, megálltam ottan,
Reszketett a szívem, rád gondoltam,
Rád gondoltam, remegő szívedre,
Fehér galamb, magyar szép lelkedre.

Rád gondoltam, gondolsz-e most énrám,
Kis kezedet összeszedez melán.
Megértetted-e az én lelkemet,
Mint a szellő a fényes felleget.

Fehér rózsza az én babám lelke,
Fehér galamb az ő nagy szerelme,
Barna kis lány, ha te szeretsz végre,
Felrepülök a csillagos égbe.

KARINTHY (TÉNYLEG)

TALÁLKOZÁS EGY FIATALEMBERREL

Jókedvű voltam, sok mindent elfelejtettem, körülményesen meggyújtottam a szivarom, és nekivágtunk az Andrássy útnak. Én szép és drága feleségem mosolygott rám a fátyol alól, én szép kedvesem, aki, íme, szeretett, és megengedte, hogy szeressem. A fiatalemberrel a Duna-parton találkoztam, hat óra felé. Elment mellettünk, már alkonyodott akkor, nem vettem észre. Már húsz lépésnyire lehetett, mikor hátulról megpillantottam. Egyszerre elhallgattam, és zavart nyugtalanság fogott el. A karcsú derék egy rakodóhajó háttéréből vált ki élesen, de mégis, azt hiszem, a lépéseiről ismertem rá. Kicsit kopottak a ruhák. A kezében széles füzetet vitt. Tizenhét vagy csak tizenhét éves talán... még haboztam, nem mertem elhinni... el akartam fordulni, de egyszerre éles nyílallás vonaglott át a szívemen, és utána oly heves dobogás fogta el, hogy meg kellett álljak. Egy mozdulatát láttam meg, amint a kezét felemelte, és maga elé tartotta, ó jaj, rettenetes, ez volt a kéz, még a vágást is megismertem rajta, amit a tornateremben...

A feleségem csodálkozva nézett rám, és én hebegve mondtam:

- Kérlek... várj rám... beszélnem kell ezzel a fiatalemberrel...

És otthagytam őt és előresiettem. Nemsokára aztán megláttam a lépteimet. Már alkonyodott. A fiatalember nem fordult meg. Tudta, hogy mögötte vagyok. Nyugodtan ment tovább, egy hajókötélkőnél nyugodtan megállt, és a csendes Duna felé fordult s nézett át, messze a hegyek felé. Borzasztó zavarban voltam, a torkom köszörültem. Melléje álltam, hogy észrevétessem magam. Lopva a száját néztem, mely fiatalabb és keskenyebb volt még, mint az enyém. A szeme nagyobb és világosabb. Ó, ő volt az. És a füzet a kezében, a régi füzet... amit a szekrényem fenekére tettem és elfelejtettem... Nehéz, szorongó izgalom volt ez.

- Hát... nem látsz?... - mondtam végre halkán.

- De igen - mondta, de nem fordult felém.

Zavartan hallgattam. Aztán elszégyelltem magam. Nevetséges. Egy tizenhét éves fiatalember! A találkozás különös, de fel kell találnom magam. Elfogulatlan leszek. Örüljön, hogy alkalma volt meglátni engem.

- Azonnal megismertelek - mondtam hangosan -, amint elmentél mellettem.

- Tudom - mondta.

- Hát mért nem jöttél oda? Nem vagy kíváncsi rám?

Nem felelt. Ideges lettem.

- Jó, tudom, milyen tartózkodó és gőgös vagy. De látod, ennek semmi értelme... Hidd el, rájöttem, hogy semmi értelme...

Majd elmagyarázom neked... Magad is belátod majd, hogy nem maradhattam tartózkodó és gőgös... De hát miért nem nézel rám... Nézd, bajuszom van... Huszonhat éves vagyok... De furcsa vagy. Haragszol rám?

Nem felelt. A szája keserűen összehúzódott.

- Eh!... - mondtam. - Ez a nagyszerű hallgatás! Jó, jó, emlékszem már... Hát aztán? Örökké nem csinálhatja azt az ember. Né, még talán szemrehányásokat teszel. Ugyan kérlek, a nagy hallgatásod nem olyan nagy dolog... Nem látom, hogy sokat használt neked... A ruhád nagyon szánalmas, édes fiam. És sovány vagy. Már engedj meg, nem tudnék ilyen ruhát felvenni... Na, mi az! Sírj egy kicsit, kapsz egy krajcárt!

Most nézett rám először. Keményen rám nézett, a szemembe. Aztán megint elfordult.

- Sokat beszélsz - mondta szárazan.

Megsértődtem.

- Ó! Ugyan! Nagyon tökéletesnek képzeled magad. Igenis, beszélek, mert tanítani akarlak... érted? Végre, idősebb vagyok nálad... és én azóta sokat láttam... és sokat tapasztaltam... te gyerek vagy... mit tudod te...

Egyszerre elcsuklott a hangom, lehorgasztottam a fejem, és egészen halkán és zavartan mosolyogtam, és halkán és zavartan felemeltem a kezem, és zavartan mosolyogva suttoztam:

- ...Hát mit tegyek?... hát azt nem lehetett, ahogy te gondoltad. Hidd el, kérlek, nem lehetett... én próbáltam... de igazán nem lehetett...

Most felém fordult. Elgömbült szájjal, gyűlölettel nézett rám.

- Hol a repülőgép? - kérdezte rekedten.

Zavartan dadogtam:

- Hát... mit tegyek... feltalálták... Farman... a Wright-testvérek... nem voltam ott... De hidd el, ők is elég jól csinálták... egész jó, aránylag... lehet vele repülni...

- Látom - mondta gúnyosan. Aztán megint rám nézett. - Hol az Északi-sark?

Lesütöttem a szemem:

- Valami Peary elérte... Kérlek, hát nem volt időm... te tévedtél... nem lehet mindent... én akkor az egyetemre jártam...

- Úgy - mondta.

Aztán:

- Hol a büszke és szabad Magyarország?

- Kérlek alássan... igazán furcsa vagy... dolgozunk rajta... én is... de az nem megy olyan hamar... az embernek élni is kell.

Hadarni kezdtem:

- De látod... azért én igyekeztem... hogy legyen valami abból... amit neked, megígértem... írtam ám. Elég jó dolgokat írtam...

Nézd meg csak kérlek a kirakatokat... a nevem ismerik... jónevű vagyok... ahogy te akartad... és az emberek eléggé tisztelnek... És látod, könyveket is írtam... ahogy te elgondoltad... nézd csak... itt van egy... elég jó...

Idegesen kapkodtam ki a zsebemből egyik könyvem, amiben humoros rajzok és novellák vannak, és mutattam neki.

- Nézd csak... elég jó...

Egyetlen pillantást vetett csak a könyvre, nem nyúlt utána.

- Igen, láttam már - mondta kurtán. - Elég jó.

Kinyújtotta a karját az alkonyodó láthatár, az elgömbülő hegyek felé.

- Hol a nagy szimfónia, a rettenetes színjáték a szürke láthatárról és a gögös istenekről, akik ott lüktetnek és vonaglanak a láthatár mögött?

Elpirultam.

- Hát, kérlek... azt nem lehetett... Azt nem lehet három felvonásban megcsinálni... Te tévedtél... A szürke láthatárt nem tudja eljátszani egy színész... aztán rájöttem, hogy ez nem is a megfelelő műfaj... és nem is tudnék elkészülni vele... Hanem írtam erről egy csinos szonettet... egy előkelő revü hozta... és tetszett... és azóta jobban fizetnek...

Nem felelt. Komor hallgatásba merült, tekintete eltűnt a távolban. Akartam még mondani valamit, megmagyarázni, hogy milyen fiatal ő... de homályosan emlékeztem rá, hogy ilyenkor, mikor így néz, nem lehet őt zavarni. Egyszerre eszembe jutott a feleségem, és nyugtalanodni kezdtem.

- Kérlek... - mondtam - jöjj velem, bemutatlak a feleségemnek. Ó, ennek örülni fogsz. Nagyon szép asszony... értékes, nagyszerű nő... látod... és én meghódítottam... szeret engem... látod... vagyok valaki... ahogy te akartad...

Most rám nézett, és a szemében végtelen gúny volt.

- Meghódítottad - mondta. - Ugyan! Ó, milyen büszke vagy rá! Te mentél hozzá és meghódítottad!... A várkastély leszállt a hegyről, és ostrommal bevette a völgyet!... A tölgy meghódította a folyondárt, és szerelmesen körülcsavarta... Miért nem jön ide a feleséged?

Összehúztam a szemem.

- Ostoba vagy - mondtam. - Gyerek vagy. Ezek fantazmagóriák. Nincs igazad. Nekem van igazam. Én felnőtt vagyok, és megismertem az életet. Mit tudsz te az életről! Téged mindenki kinevetne!

Egészen mellém állt, a szemembe nézett. Most láttam meg sűrű és barna haját.

- Nem akartam megismerni az életet... azt akartam, hogy az élet ismerjen meg engem... Igaz, engem mindenki kinevetne, és te nem akartad, hogy miattam téged kinevessenek... De te tudod, nézz a szemembe, merj a szemembe nézni!... te tudod, hogy te vagy a neveltséges és kicsi... és hogy nekem van igazam... és hogy nem neveltséges, amit én mondok... te tudod, hogy nekem van igazam... te szegény... te kicsi... te senki... Merj a szemembe nézni...

El kellett fordulnom; a helyzet ostoba és kínos volt. Ő lassan távolodott el tőlem, aztán nem nézett többé rám, lassan, gondolkodva indult meg...

Percek múlva, halkán tudtam csak megszólalni:

- Hová mész? Maradj... - suttoztam. De nem fordult már vissza. Csak a szavát hallottam még, távolról:

- Emlékezz rá, hogy egyszer még, utoljára, találkoztál velem... És ha van még benned valami belőlem, mártsd be tolladat a lenyugvó nap tűzébe, s írd meg nekik... írd meg ezt a találkozást... és írd meg nekik, hogy hagytalak el, és hogy tűntem el, beleolvadva az alkonyodó égbe, ifjan, szépen és végtelenül szabadon, hogy ne lássalak többé...

Ezeket nagyon messziről hallottam már, és a karcsú alak vékonyodott, elfolyt, felemelkedett. Még néztem, azt hittem, hogy látom, de aztán rájöttem, hogy a vörös égen egy vékony felhő lebeg csak.

A feleségem türelmetlen lett.

- Ki volt ez a fiatalember? - kérdezte.

- Egy régi ismerősöm - mondtam neki zavartan. - Kedves fiú...

- Igen - mondta a feleségem kicsit élesen. - Csak rossz modora van. Miért nem mutatkozik be? Pedig feltűnően hasonlít hozzád.

Aztán idejöttünk a kávéházba. Nehéz kedvemről lassan oszolt el a görcs.

A téma szép - mondtam magamban, felvidulva. - Versnek kicsit hosszú volna. De egy novellát lehet belőle csinálni. Röviden, szatirikusan. Ma úgyis kedd van, szállítanom illik valamit.

Papírt kértem, és rövid habozás után leírtam a címet: "Találkozás egy fiatalemberrel..."

És csak tompán fájt már a seb.

KARINTHY FRIGYES, ÍGY ÍRTOK TI

KARINTHY FRIGYES

KÜLÖNÖS ESET

Egészen egyszerű magyarázattal

Ma ez történt velem.

Jövök lefelé a lépcsőn, a harmadik és negyedik emelet között. A negyediket már elhagytam, tehát nyilvánvaló, hogy most a harmadiknak kellett következni, ha általában hinni lehet a forgatónyomatéknak, mivel a lépcső az úgynevezett csigalépcsők műfajához tartozik.

*

Ekkor hirtelen megdöbbenve álltam meg.

Egy gondolat ragadott meg, olyan erővel, hogy kénytelen voltam megállni.

Miért nevezem én ezt a most következő lépcsőt harmadiknak?

Hiszen alulról számítva valóban harmadik, miután a házat alulról kezdték el építeni, s végre is ez a jellemző, hogy így mondjam, ez a sorsdöntő és végzetes motívum, egy ház életében. A ház szempontjából - ha beleképzeljük magunkat a ház lelkébe, ami egy lelkesebb, tehetségesebb, mélyebb és valódibb korban lehetséges is volna, csak a mi gyalázatos és ostoba századunkban tűnik lehetetlennek, ebben a korban, melynek szelleme egyszerűen nem akarja elismerni, hogy a ház is ember, miután ember alkotta, csakúgy, ahogy az emberben, Isten alkotásában, van valami isteni - szóval, a ház szempontjából egészen közönyös, hogy valaki felülről jön lefelé, vagy alulról megy fölfelé. Ő, mármint a ház, üres óráiban vagy olyankor, ha gombozni akar gondolataival, nyilván alulról számítja a saját emeleteit, mert gyermekkori emlékeiben így szerepel ez a sorrend. Viszont az ember, mármint szerény, de ellentmondást nem tűrő személyem, abban a helyzetben van, hogy tetszés szerint képes lefelé és fölfelé mozogni, nem úgy, mint a tárgyak - miért alkalmazkodik hát a tárgyak terminológiájához, miért veszi át a ház önmagára vonatkozó kifejezéseit? Világos ugyanis, hogy olyankor, amikor *lefelé* jövök, az én utam szempontjából a negyedik emelet az *első* és az első emelet a *negyedik*, éppen mert előbb jutok amahhoz, mint emehhez. De ha ez igaz, márpedig igaz, akkor mit jelent az, hogy *le* és mit jelent az, hogy *fel*?

*

Zavaros mélységek nyílnak meg e kérdés nyomában: mélységek és magasságok.

Megállok a két emelet közt, mintha gyökeret vert volna a lábam.

Éppen jön a postás.

Tessék, aszongya, tessék aláírni, aszongya, és nyújtja az ajánlott levelet az ügyvédtől, hogy aszongya, hogy fizessek, aszongya.

Megállítom a postást. Állj meg, barátom, vándor, ó állj meg - mondd meg nekem, merre kell menni ezen a lépcsőn fölfelé és merre lefelé, mert én elfelejtettem...

Erre tessék, erre visz lefelé az út, mondja ő udvariasan.

De vajon biztos-e benne?

Az Ember útja felülről indul. De az Út embere alulról kezdi. A *felül* mindig *alulmarad*, afelel nyugodtak lehetünk.

De *vagyunk-e* azok, amik *lehetnének*?

MADÁCH
AZ EMBERKE TRAGÉDIÁJA
[MADÁCH IMRIKE UTÁN ISTENKÉRŐL, ÁDÁMKÁRÓL ÉS LUCI FERKÓRÓL A VERSIKÉKET ÍRTA KARINTHY FRICIKE]

Első szín

Utcu Lajcsi, hopsza Lenke,
Volt egyszer egy jó Istenke,
Azt gondolja magában:
Mit ülök itt hiában?

Megteremtem a világot,
Hogy olyat még kend nem látott.
Hogyha látod, szádat tátod,
Mesterségem megcsodálad.

Amint mondta, úgy is tett,
Dolgozott egy keveset,
Hat nap alatt úgy, ahogy
Összezsapta valahogy,
Rajta nem is másított,
Csak egy nagyot ásított.

Rafael, Miska, meg Gábor.
Ebből állt az angyaltábor.
Rafi mondta: halihó,
Ez a világ jaj be jó!
Miska mondta: gyerekek!
Ez a világ de remek!
Gabi mondta: mi lesz még,
Ha meglátjuk az eszmét?

Luci Ferkó azomba'
Írigy volt és goromba.
Meee, mondta, szebb is akad,
Nekem nem kell, edd meg magad.

Ilyen volt a Luci Feri,
De Istenke meg is veri,
Nem kell szárny, repülj gyalog,
Dobjátok ki, angyalok!

Második szín

Ádámka, meg Évike
Édenkertnek végibe
Hancuroztak, ittak, ettek,
Állatokkal verekedtek.

Ádámka nem akart menni
Évikével almát enni.
Évi mondta: ne légy fád,
Láttam két szép almafát.

Angyalka jött, nagyon mérges,
Vigyázz, az az alma férges!
Istenke se akarja,
Hasacskaátok csikarja.

Luci Ferkó rossz kölkök,
Éppen arra lödörög,
Juszt is, mondta: egyetek,
Tömjétek meg begyetek.

No most tele van a bendő,
Itt a bűn, az eredendő.
Mars ki innen, istenvertek!
Bezárjuk az Édenkertet.

Harmadik szín

Vége lett a jó életnek,
Éviék szegények lettek,
Mert elkövelték a rosszat,
Dolgozhatnak most naphosszat.

Mi lesz ebből, Évikém?
Nem bírom egy évig én.
Csak tudnám, mi lesz belőlem,
Mit akar Istenke tőlem.

Luci Ferkó majd megmondja,
Annak ez a legfőbb gondja,
Mióta büntetés végből
Őt is kidobták az égből.

Feküdjetek a bokorba,
Kimondom most nektek sorba,
Évi, Ádám,
Kibontom a meseládám.
De előbb módját megadni,
Van szerencsém bemutatni,
Ha nem tetszik a regény,
Vagy az ágyacska kemény,
Ez a kislány megpuhítja,
Úgy hívják, hogy zöld remény.

[...]

LÁNCSEMEL (a hat lépés távolság ötlete)

Egy döntő dolog igenis van - mondtam a vita hevében - (megint ezekről a hullámvonalakról volt szó, hogy fejlődik-e a világ, megy-e valamerre, vagy visszatérő ütemek játéka csak az egész, megújodása a Mindigvoltnak) -, nem is tudom, hogy fejezzem ki, nem szeretek ismétlésbe esni. Talán így: soha még ilyen *kicsike* nem volt a Földgolyó, mint amilyené mostanában lett - persze viszonylagosan. A szóbeli és fizikai közlekedés egyre gyorsuló irama összezsugorította a világot - elhiszem, hogy ez is volt már, az is volt már, mindenről volt már szó, de arról még nem volt szó soha, hogy amit gondolok, csinállok, amit akarok vagy szeretnék, arról - ha úgy tetszik neki vagy nekem - percek alatt értesül a Föld egész lakossága -, s ha személyesen akarok erről meggyőződni, napok alatt ott vagyok, hipp-hopp, ahol lenni akarok. Tündérország, ami a hétmérföldes csizmákat illeti, eljött e világra - némi csalódást csak annyiban hozott, hogy Tündérország sokkal kisebb országnak bizonyult, mint amilyen Valóság országa volt valaha. Chesterton azt írja valahol, nem érti, miért akarják a Kozmoszt mindenáron valami *igen nagy* dolognak elképzeltetni a metafizikusok - öneki jobban tetszik egy icike-picike, apart, hercig, intim kis világmindenség gondolata. Nagyon jellemzőnek találok ezt az ötletet a közlekedés századában - jellemzőbb, mint amennyire elmés vagy igaz, s éppen ezért, mert a reakciós tudomány- és technikagadóg, anti-evolucionista Chesterton volt vele kénytelen önkénytelenül elismerni, hogy az általa sokat emlegetett Tündérországot, íme mégiscsak az a bizonyos "tudományos" fejlődés varázsolta elő. Hát persze, minden visszatér és megújul - de nem veszitek észre, hogy ennek a visszatérésnek és megújulásnak a *tempója* gyorsul soha nem látott mértékben, térben és időben? Percek alatt kerül meg gondolatom a glóbuszt - a világtörténelem fázisait évek alatt daráljuk le, mint a megunt leckét - ebből mégiscsak kijön valami, csak tudnám, mi? (Úgy rémlik, már-már szinte tudtam - de aztán elfelejtettem megint. Kételemek fogtak el - talán éppen azért,

mert *túl közel* jártam az igazsághoz. A Sark közelében a mágnesű ingadozni kezd, tudjátok - úgy látszik, Isten közelében vagyunk így a hittel.)

Egyébként kedves játék alakult ki a vitából. Annak bizonyításául, hogy a Földgolyó lakossága sokkal közelebb van egymáshoz, mindenféle tekintetben, mint ahogy valaha is volt, próbát ajánlott fel a társaság egyik tagja. Tessék egy akármilyen meghatározható egyént kijelölni a Föld másfél milliárd lakója közül, bármelyik pontján a Földnek - ő fogadást ajánl, hogy *legfölből* öt más egyénen keresztül, kik közül az egyik *neki személyes ismerőse*, kapcsolatot tud létesíteni az illetővel, csupa közvetlen - ismeretség - alapon, mint ahogy mondani szokták: "Kérlek, te ismered X. Y.-t, szólj neki, hogy szóljon Z. V.-nek, aki neki ismerőse..." stb.

- Na, erre kíváncsi vagyok - mondta valaki -, hát kérem, mondjuk... mondjuk, Lagerlöf Zelma.

- Lagerlöf Zelma - mondta barátunk -, mi sem könnyebb ennél.

Két másodpercig gondolkodott csak, már kész is volt. Hát kérem, Lagerlöf Zelma, mint a Nobel-díj nyertese, nyilván személyesen ismeri Gusztáv svéd királyt, hiszen az adta át neki a díjat, az előírás szerint. Márpedig Gusztáv svéd király szenvedélyes teniszjátékos, részt vesz a nemzetközi nagy versenyeken is, játszott Kehrlinggel, akit kétségkívül kegyel és jól ismer - Kehrlinget pedig én magam (barátunk szintén erős teniszjátékos) nagyon jól ismerem. Íme a lánc - csak két láncszem kellett hozzá a maximális öt pontból, ami természetes is, hiszen a világ nagy híré és népszerű embereihez könnyebb kapcsolatot találni, mint a jelentéktelenséghez, lévén előbbieknél rengeteg ismerőse. Tessék nehezebb feladatot adni.

A nehezebb feladatot: egy szövegcselő munkást a Ford-művek műhelyéből, ezek után magam vállaltam, és négy láncszemmel szerencsésen meg is oldottam. A munkás ismeri műhelyfőnökét, műhelyfőnöke magát Fordot, Ford jóban van a Hearst-lapok vezérigazgatójával, a Hearst-lapok vezérigazgatójával tavaly alaposan összeismerkedett Pásztor Árpád úr, aki nekem nemcsak ismerősöm, de tudtommal kitűnő barátom - csak egy szavamba kerül, hogy sürgönyözzön a vezérigazgatónak, hogy szóljon Fordnak, hogy Ford szóljon a műhelyfőnöknek, hogy az a szövegcselő munkás sürgősen szövegcseljen nekem össze egy autót, éppen szükségem lenne rá.

Így folyt a játék, és barátunknak igaza lett - soha nem kellett ötnél több láncszem ahhoz, hogy a Földkerekség bármelyik lakosával, csupa személyes ismeretség révén, összeköttetésbe kerüljön a társaság bármelyik tagja. Mármint felteszem a kérdést - volt-e valaha kora a történelemnek, amikor ez lehetséges lett volna? Julius Caesar hatalmas ember volt, de ha például eszébe jut, hogy az akkori Amerika valamelyik *azték-* vagy *maya-törzsbeli* papjához néhány órán vagy néhány napon belül protekciót szerezzen - ezt a tervét nem őt, hanem háromszáz láncszemen keresztül sem tudta volna megvalósítani, már csak azért sem, mert hiszen Amerikáról és annak lehetséges vagy nem lehetséges lakosairól kevesebbet tudtak abban az időben, mint amennyit mi a Marsról és annak lakosairól tudunk.

Valami van, valami *folymat*, ritmuson és hullámon túl - szűkülés és tágulás. Valami összemeny, és kisebb lesz, és valami szétárad, és egyre nagyobbodik. Lehetséges - lehetséges volna mégis -, hogy ez az összemelés és kisebbedés - hogy ez a fizikai világ és ez a Szétáradás és Nagyobbodás ezzel a pislákoló kis szikrával kezdődött, ami sok millió évvel ezelőtt gyulladt ki az ember-állat idegkocsonyájában - hogy szétáradva és nagyobbodva és mindent fölétve, ami útjába kerül, lángba borítsa és összezsugorítsa és hamuvá égesse az egész fizikai világot? Lehetséges - hát mégis lehetséges volna, hogy az erő legyőzi az anyagot - hogy a lélek erősebb és igazabb igazság, mint a test - hogy az életnek *értelme* van, mely túléli az életet - hogy a jó túléli a rosszat, az élet túléli a halált -, hogy Isten mégis hatalmasabb az ördögnél?

Mert, kérem - restelkedve vallom be, bocsánatot is kérek érte, és tiltakozom ellene, hogy azért bolondnak tartsanak - ezen a protekciós játékon még mindig gyakran kapom magam rajta, nemcsak emberek, hanem dolgok összefüggésében is. Sajnos, magától megy ez már nálam, mint a köhögés. Haszontalan játék, semmit sem tudok vele megváltoztatni - hiába, úgy vagyok vele, mint a játékos, aki mindenét elvesztette kártyabartlangjaiban: de inkább babra játszik tovább, vagy csak úgy semmibe, nyelés reménye nélkül: csak a kártya négy színét láthassa. Reménytelenül zakatol bennem a Gondolat furcsa játéka - két láncszemmel, három láncszemmel, legfeljebb öt láncszemmel, hogy kaphatnék kapcsolatot, összefüggést az élet elem kerülő apró-cseprő dolgai közt - hogy akasszam össze egyik jelenséget a másikkal - a viszonylagost, az elmúltot hogy hozzam vonatkozásba a nem viszonylagossal és maradóval - a részt hogy kössem össze az egésszel? Jó lenne élni, élvezni, örülni, venni a dolgokat *csak* abban a vonatkozásban, ahogy örömet szolgáltatják, vagy fájdalmat okoznak - hiába! izgat a játék, hogy a rám nevető szemben, a felém sújtó öklben egyebet is keressek, mint amennyi elég, hogy odahúzzam magamhoz vagy védekezzek ellene. Valaki szeret - valaki haragszik rám -, miért szeret, miért haragszik? Ketten nem értik egymást - nekem meg kell érteni mindkettőt -, de hogyan? Szőlőt árulnak az utcán - kisfiam sír a másik szobában. Ismerősurat megcsalta a felesége - a Dempsey-mérkőzésen százötvenezer ember üvöltött - Romain Rolland új könyve nem kellett senkinek - X. barátom megváltoztatta véleményét Y-ról - lánc-lánc-eszterlánc, hogy lehetne e zagyaságban összekötő vonalat lelteni? mégpedig gyorsan és közvetlenül, nem harminc kötet filozófiával! Legfeljebb következtetéssel, mégis úgy, hogy a lánc, ami a dologból indul utolsó láncszemével minden dolgok forrásához, önmagamhoz vezessen. Mint ahogy...

Mint ahogy ez az úr... ez az úr, aki idejött az asztalomhoz... ahol ezt írom, idejött és megzavart, valami jelentéktelen ügyes-bajos dologával: kiverte fejemből, amit éppen mondani akartam. Miért jött ide, hogy mert megzavarni? Első láncszem: nem sokra tartja az egész irkafirkát. De miért? Második láncszem: általában nem becsülik annyira az irkafirkát világszerte, mint csak negyedszázaddal ezelőtt. Ennek az a világrengés az oka, mely a Szellemet kompromittálta - ha csak ez jött ki belőle, ami kijött, nem sokat érhetett a századvég híres eszmeáradata, "világszemlélete". Harmadik láncszem: ezért uralkodik Európa fölött a Félelem és Erőszak felszabadult hisztériája, felbomlott a Rend - negyedik láncszem!

Jöjjön hát az új Rend, jöjjön el a világ új megváltója, mutassa meg magát újra a világ Istene égő csipkebokorban, legyen béke, legyen háború, legyen forradalom, hogy - ő, ötödik láncszem! - ne történhessen meg újra, hogy valaki engem zavarni merészeljen, mikor játszom, mikor képzelődöm, mikor gondolkodom!